

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ

УДК 355.01:336.221.4

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.26>**Добродум Ольга Вікторівна**

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри журналістики та реклами
Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-7651-4946

Матвєєв Віталій Олексійович

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін
Київського Інституту Національної гвардії України
вул. Оборони Києва, 7, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-9914-2233

ВІЙНА ТА МИР У СПРИЙНЯТТІ УКРАЇНСЬКИХ КРИШНАЇТІВ

Актуальність проблеми. Стаття присвячена дослідженню сприйняття війни і миру представниками кришнаїтської громади сучасної України. Автори аналізують філософські та теологічні погляди кришнаїтів на російсько-українську війну, їхнє ставлення до насилля, пацифізму та духовного шляху в умовах соціальних потрясінь, ключові принципи вайшнавського світогляду та їхню інтерпретацію в контексті сучасних викликів. Особливу увагу приділено впливу геополітичних подій та суспільно-політичної ситуації на релігійну свідомість послідовників кришнаїзму. У статті наведено приклади релігійного дискурсу, що використовується для осмислення війни та пошуків внутрішнього і зовнішнього миру. Аналізується реакція кришнаїтських громад на війну, їх соціальні ініціативи, гуманітарна діяльність, а також роль духовних практик – медитації, молитви, спільного прославлення імені Бога – у подоланні особистісних і колективних криз. **Мета** – дослідити сприйняття війни та миру представниками кришнаїтської громади. **Методи статті** склали проблемно-хронологічний, системно-структурний та критичний аналіз наукових джерел, а також концептуально-дискурсивний, системно-хронологічний та проблемно-орієнтований підходи до інформаційно-комунікативного осмислення явищ та подій суспільного та політичного життя. **Результати дослідження.** У контексті війни в Україні частина відданих Крішні висловлює солідарність з тими, хто страждає, і підтримує зусилля з відновлення миру та справедливості, в тому числі за допомогою військової сили. Частина українських кришнаїтів служить у лавах ЗСУ і навіть віддали свої життя на полях битв. В більшості випадків кришнаїти активно займаються благодійністю, допомагаючи жертвам війни, і проводять різноманітні заходи для поширення духовних цінностей, орієнтованих на мир, любов і терпимість. Отже, ставлення українських кришнаїтів до війни не однозначне і відображає прагнення до миру та духовного розвитку різними шляхами, хоча магістральною лінією є духовне вдосконалення людей, які перебувають у свідомості Крішні.

Ключові слова: людина, МТСК, Крішна, кришнаїти, російсько-українська війна.

Вступ. Необхідно зазначити, що, починаючи з другої половини ХХ століття, у західному світі пробуджується все більший інтерес до індуїзму. Якщо відомий англійський письменник Р. Кіплінг вказував, що «Захід є Захід, а Схід є Схід і їм ніколи не зустрітися», то нинішні реалії спростовують такі твердження. У ХХІ столітті спостерігається певне зростання інтересу

до індуїстської духовної традиції, зокрема вайшнавської – це виявляється, зокрема, в тому, що Генеральна Асамблея ООН проголосила 21 червня Міжнародним днем йоги, також можна згадати про те, що 29 лютого 2024 року під егідою ЮНЕСКО проходило по всьому світу святкування і вшанування 150-річчя з дня народження Шрілі Бхактісіддханті Сарасваті Тхакура – гуру ачар'ї-основателя Міжнародного товариства свідомості Крішні Бхактиведанти Шрілі Прабхупади, який у 1966 році заснував ІСККОН (МТСК), індуїстську вайшнавську релігійну організацію, що пропагує філософію бхакті-йоги, засновану на поклонінні Крішні. Додатковою актуалізацією Бхагавад-Гіти в контексті російсько-української війни слугує той факт, що воюючі, згідно з легендарним міфічним епосом, Пандави та Каурави, як відомо, є двоюрідними братами – ця родинність навіює неоднозначні алузії про певну близькість/схожість/співвідношення російського та українського етносів.

Мета статті – дослідити сприйняття війни та миру представниками кришнаїтської громади.

Методи дослідження: проблемно-хронологічний, системно-структурний та критичний аналіз наукових джерел, а також концептуально-дискурсний, системно-хронологічний та проблемно-орієнтований підходи до інформаційно-комунікативного осмислення явищ та подій суспільного та політичного життя.

Результати дослідження. На території колишнього Радянського Союзу, в тому числі, в Україні, перші кришнаїтські громади почали з'являтися починаючи з 70-х років ХХ століття, коли основоположник ІСККОН, Бхактиведанта Свами Прабхупада, у 1971 році відвідав Москву на запрошення відомого радянського індолога. Котовського. В один із днів свого перебування Прабхупада познайомився з молодим перекладачем Анатолієм Піняєвим, який на той час перебував, за його словами, «у пошуках себе», тому не на жарт зацікавився кришнаїтським навчанням. Через деякий час А.А. Піняєв був ініційований і отримав духовне ім'я – Ананда Шанті. До речі, співавтор цієї статті Віталій Матвеев був особисто знайомий з Анатолієм Піняєвим, оскільки з 1987 по 1990 роки перебував в аспірантурі, працюючи над дисертацією під назвою «Критичний аналіз соціально-антропологічних поглядів сучасного кришнаїзму», яку успішно захистив у березні 1991 року. Стаття ж під назвою «Віддані Крішні – хто вони?», за словами самих вайшнавів, була свого роду водороздільний камінь, поклавши перехід від огульної критики з боку адміністративних органів та офіційної науки до конструктивного діалогу з представниками «Міжнародного товариства свідомості Крішні». Дослідженню діяльності українських вайшнавів вищезгаданим автором було присвячено низку публікацій [1–3].

Необхідно відзначити, що українські кришнаїти, як і інші послідовники «Міжнародного Товариства Свідомості Крішні», дотримуються філософії, яка ґрунтується на вченні «Бхагавад-Гіти», де акцент робиться на духовних цінностях, досягнення внутрішнього світу та гармонії. Ця тенденція визначається, очевидно, насамперед тим, що з чотирьох ступенів посвяти в ІСККОН, вже друга є ступенем брахмана, а брахмани перебувають у саттва-гуні (модусі доброти), на відміну від кшатріїв (воїнів), які перебувають у раджас-гуні (модусі пристрасті).

У той же час, Бхактиведанта Свами Прабхупада – автор «Бхагавад-гіти як вона є» – вказує, що досягнення рівня саттва-гуни не є межею вдосконалення: «Зумовлені живі істоти діляться на кілька категорій. Одні насолоджуються відчуттям щастя, інші активно діють у матеріальному світі, а треті абсолютно безпорадні. Всі ці види психологічних станів визначають положення обумовленої живої істоти у царстві матеріальної природи. Той, хто досяг рівня матеріальної доброти, значно розширює свої знання, порівняно з тими, хто обумовлений інакше. Людина в доброті набагато менше схильна до матеріальних страждань. Причина щастя, яке зазнають такі люди, полягає в тому, що піднімаючись на рівень доброти, людина звільняється від вантажу гріховних реакцій. Однак, перебуваючи в доброті, жива істота усвідомлює свою перевагу у знанні, відчуває свою перевагу над іншими людьми і тому обумовлюється.... Це відчуття щастя в рамках обумовленого життя прихильності вони будуть змушені змінювати тіла, залишаючись у владі матеріальної природи» [4]. Тому, згідно з коментарями Шрілі Прабхупади до «Бхагавад-Гіти», основна мета життя – це розвиток свідомості Бога та звільнення від усіх матеріальних уподобань.

Російсько-українська війна призвела до масштабних руйнувань, гуманітарної кризи та вимушеного переселення мільйонів людей [5; 6]. Війна в Україні викликала широкий резонанс у всьому світі, в тому числі й в Індії, де індуїзм зі своєю багатою культурно-філософською спадщиною може запропонувати власну інтерпретацію цього трагічного події, пропонуючи поглянути на неї з точки зору духовності та моралі. Водночас, індуїзм не дає простих відповідей на складні питання, і кожна людина повинна сама знайти свій шлях до миру і справедливості, слідуючи своєму дгармічному шляху. ІСККОН є децентралізованою організацією, і його представники не завжди говорять від імені всієї організації, яка має понад мільйон послідовників по всьому світу, в тому числі в Росії та Україні. З початку російсько-української війни в 2022 році ІСККОН зіткнувся з важким вибором, як реагувати на цей конфлікт.

Судячи з доступних даних, ІСККОН не має офіційної публічної позиції щодо російсько-української війни – організація зосереджена на духовній практиці, поширенні своєї філософії та служінні суспільству, вона не займає жодних політичних позицій і закликає до миру. ІСККОН не втручається в політичні справи, не підтримує жодну зі сторін конфлікту і не засуджує жодну з них, відданих Крішні по всьому світу закликали молитися про мир і єдність. ІСККОН, як транснаціональна організація, перебуває в складному становищі, коли йдеться про геополітичні конфлікти – їй необхідно знайти баланс між інтересами своїх послідовників у різних країнах, а також дотримуватися своїх релігійних принципів.

Незважаючи на офіційну аполітичну позицію, всередині ІСККОН існують розбіжності щодо війни: деякі члени організації засуджують дії Росії, тоді як інші висловлюють підтримку її діям – ці розбіжності призвели до напруженості та розколу всередині громади. Російсько-українська війна поставила ІСККОН у важке становище: організація намагається зберегти нейтралітет, але це виявилось непросто, розбіжності всередині МОСК, ймовірно, будуть продовжуватися і в майбутньому.

Українські кришнаїти, як правило, виступають проти насилля та за пошук мирних рішень конфліктів. Вони прагнуть поширити ідеї миру, доброти та єдності серед людей, незалежно від їхньої етнічної чи національної приналежності. Однак у контексті війни в Україні багато з них також висловлюють солідарність з тими, хто страждає, і підтримують зусилля з відновлення миру та справедливості, зокрема за допомогою військової сили.

Одним із таких представників є капітан ЗСУ Михайло Ташков, керівник проєкту «Духовна матерія» [7–10]. Він не одинок у своєму підході, який полягає в тому, що збройний конфлікт можна зупинити лише військовою силою. Багато українських кришнаїтів підтримують територіальну цілісність України і виступають за захист своєї країни від агресії. Ця захист, хоча й основана на принципах духовного миру та справедливості, може включати в себе підтримку армії, волонтерських ініціатив або надання допомоги постраждалим.

Враховуючи військові дії в Україні, де багато кришнаїтів активно підтримують Україну як незалежну націю, ставлення до війни серед них в основному пов'язане з відстоюванням прав людини та територіальної цілісності. Кришнаїти, які живуть в Україні, можуть бачити в захисті своєї батьківщини моральний обов'язок.

Частина українських кришнаїтів служить у лавах ЗСУ і навіть віддали свої життя на полях битв. Так Михайло Ташков повідомляє, що встановив наявність 136 воїнів-кришнаїтів, а всього їх може бути більше двохсот. Для порівняно невеликої «пацифістської» релігійної громади це багато, адже до війни їх в Україні було майже 40 тисяч, а зараз, можливо, вдвічі менше. Хотіли б навести оновлений плакат з загиблими воїнами та списки зниклих безвісти станом на 01.03.2025. Список загиблих українських воїнів-вайшнавів (всього 34 особи), зниклих безвісти воїнів-вайшнавів (6 осіб), воїнів-вайшнавів у полоні (1 особа) (див. рисунок 1) [11].

В більшості випадків кришнаїти активно займаються благодійністю, допомагаючи жертвам війни, і проводять різноманітні заходи для поширення духовних цінностей, орієнтованих на мир, любов і терпимість. Кришнаїти також активно підтримують гуманітарні проєкти, допомагаючи людям, постраждалим від війни, надаючи їжу, ліки та інші ресурси – ці дії спрямовані на полегшення страждань людей незалежно від їхнього походження чи національності.

HARE KRISHNA DEVOTEES: REMEMBERING THE HEROES WHO GAVE THEIR LIVES

We remember the Vaishnava soldiers, defenders of *dharma* in Ukraine

Рис. 1. Віддані Крішні: пам'яті полеглих героїв –
пам'ятаємо воїнів-вайшнавів, захисників дхарми в Україні

В даному контексті доцільно згадати про діяльність Міжнародної благодійної місії «Їжа Життя» (Food for Life) – це всесвітньо відомий проект по роздачі вегетаріанської їжі незахищеним верствам населення. «Їжа життя» – це волонтерська соціальна ініціатива, заснована в 1974 році як частина ІСККОН, дуже актуальна та релевантна для сучасного суспільства, яка займається допомогою людям, постраждалим від війн і криз, забезпеченням дітей, постраждалих від війн, харчуванням і медичною допомогою, наданням безкоштовних гарячих вегетаріанських обідів людям, які опинилися в складній життєвій ситуації [12].

Під час російсько-української війни багато організацій і груп підтримують «Їжу життя» для нужденних, наприклад, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародний комітет порятунку, Міжнародний фонд допомоги дітям. Прихильникам ІСККОН властиві почуття солідарності, коли вони з 2014 і особливо з 2022 року інтенсивно допомагають біженцям-послідовникам свого вчення, а в освітньому центрі «Новий Майяпур», який є структурним підрозділом (департаментом) Релігійного товариства свідомості Крішні в місті Дніпро, живуть сотні людей з тимчасово окупованих територій України.

Коли йдеться про мирне співіснування, віддані Крішні підкреслюють важливість дотримання принципу агімси (ненасилля) та досягнення внутрішнього миру. Вони прагнуть служити Богу, поважати життя кожної істоти та шукати гармонії з навколишнім світом. В умовах війни, такі віддані висловлюють прагнення до припинення насилля та відновлення миру через духовні практики, молитви, медитацію та проповідь любові і розуміння. Отже, у питаннях війни та миру, будучи глибоко стурбованими стражданнями, які приносить конфлікт, віддані Крішні прагнуть мирного вирішення ситуацій, надихаючи на прощення та розуміння як найважливіші аспекти духовного життя.

На жаль, в реальних умовах конфлікту це може бути складним завданням, але ідеали мирного співіснування та духовного зростання залишаються важливими орієнтирами. Багато українських кришнаїтів моляться за мир і припинення насилля, вірячи, що спокій і баланс можна досягти через духовне пробудження, а не лише через політичні чи військові засоби [13–14].

Прихильники різних точок зору намагаються знайти баланс між своїми релігійними переконаннями, політичними поглядами та почуттями співчуття до обох сторін конфлікту. Попри відсутність офіційної позиції, думки кришнаїтів щодо війни неоднозначні. У березні 2022 року ІСККОН Індії організувало збір коштів для допомоги українським біженцям, кришнаїтські храми в різних країнах світу провели молитовні бдіння за мир в Україні, а окремі кришнаїти висловили свою підтримку Україні в соціальних мережах та на інших онлайн-платформах. Багато вайшнавів висловили співчуття Україні, засудивши насилля і руйнування, викликані війною – вони організували молитовні збори, гуманітарні акції та демонстрації на підтримку українського народу, закликавши до мирного врегулювання конфлікту і висловивши свою підтримку українському народу. Члени організації в Україні та інших країнах беруть участь у мирних акціях протесту проти війни, надаючи допомогу українським біженцям.

Прихильники нейтралітету в ІСККОН стверджують, що організація як релігійна не повинна втручатися в політичні справи, що ІСККОН повинна залишатися нейтральною, щоб не розколуювати своїх послідовників за політичними лініями. Духовна практика та молитва можуть допомогти людям впоратися з горем і стражданнями, викликаними війною, а ІСККОН може відігравати роль посередника в мирних переговорах. Деякі члени ІСККОН в Україні були змушені покинути свої домівки через бойові дії, інші члени ІСККОН залишилися в Україні і надають допомогу постраждалим від війни, роздаючи їжу, воду та ліки, а також надаючи психологічну підтримку. Деякі члени ІСККОН намагаються не втручатися в політичні питання і концентруватися на духовній практиці. Всередині деяких громад існують розбіжності щодо війни, що призводить до напруженості та розколу [15–16].

Є інформація про знищення громад ІСККОН на окупованій території (наприклад, у Донецьку), кришнаїти стикаються з усіма проблемами, як і весь український народ, включаючи переслідування, руйнування, адаптацію, вони змушені евакуюватися та адаптуватися на новому місці – саме з цим безпосередньо пов'язана гуманітарна проблема, яка значною мірою вирішується шляхом діяльності «Їжі життя».

Питання війни і миру залишаються одними з найактуальніших і складних у сучасному світі, і організації, такі як ІСККОН, відіграють важливу роль у підтримці мирного населення в умовах військових конфліктів. Проект «Їжа життя» демонструє, що навіть у найскладніших ситуаціях можна знайти способи допомогти іншим і підтримати тих, хто в цьому потребує. Діяльність ІСККОН та проекту «Їжа життя» має значний вплив на суспільну свідомість, пропагуючи цінності милосердя, взаємодопомоги та ненасилля, в умовах російсько-української війни ці принципи стають особливо важливими, допомагаючи людям зберігати людяність і дбати один про одного [17–18].

Висновки. Таким чином, хоча кришнаїти можуть мати різні думки щодо конкретних аспектів війни, загальна духовна позиція спрямована на мир, ненасилля, ідеали справедливості та захисту страждаючих [19–20]. Рух МОСК підкреслює ідеали миру, любові до Бога та поваги до всіх живих істот, незалежно від їх національного чи етнічного походження. З початку російсько-української війни в 2022 році ІСККОН зіткнувся з важким вибором, як реагувати на цю ситуацію. Судячи з доступних даних, ІСККОН не має офіційної публічної позиції щодо російсько-української війни, але все ж організація в більшій мірі зосереджена на духовній практиці, поширенні своєї філософії та служінні суспільству, закликає до миру.

Однак у контексті війни в Україні частина відданих Крішни висловлює солідарність з тими, хто страждає, і підтримує зусилля з відновлення миру та справедливості, в тому числі за допомогою військової сили. Частина українських кришнаїтів служить у лавах ЗСУ і навіть віддали свої життя на полях боїв. В більшості випадків кришнаїти активно займаються благодійністю,

допомагаючи жертвам. Отже, ставлення українських кришнаїтів до війни неоднозначне і відображає прагнення до миру та духовного розвитку різними шляхами, хоча магістральною лінією є духовне самовдосконалення людей, що перебувають у свідомості Кришни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвеев В.О. Шістнадцять слів, 108 намистинок... (Медитація в сучасному кришнаїзмі). *Людина і світ*. № 2. 1999. С. 17–22.
2. Матвеев В.О. Кришнаїти в Україні. *Сіверянський літопис*. Чернігів. 2001. № 2. 0,7 д.а. с. 94–101.
3. Матвеев В.О. Кришнаїзм в Україні: проблеми культурно-релігійного діалогу. К.: «Міленіум». 2005. 224 с.
4. Bhaktivedanta Swami Prabhupada. Bhagavad-gita As It Is. Bhaktivedanta Book Trust, 1986. 832 с. С. 648–649.
5. Nastoiashcha, Kateryna, and Shamsutdynova-Lebedyuk, Tetyana. Research of Processes of Conflictization in Modern Ukrainian Studies Discourse, Almanac of Ukrainian Studies: 2023. Vol. 32, Article 10, pp. 66–69. DOI: 10.17721/2520-2626/2023.32.10
6. Obushnyi, M.I. (Ed.). Conflictization of the Cultural and Historical Space of Ukraine in the Conditions of Modern Threats: A Monograph. Responsible editor: Grabovska, I.M. Kyiv: Millennium, 2021. 266 p.
7. Духовна матерія. URL: <https://t.me/s/SpMatter?before=969> <https://www.youtube.com/@SpMatter> (Дата звернення: 30.05.2025)
8. Руденко Є. «Яка різниця, під якою ганчіркою співати мантру?». Кришнаїт-офіцер Михайло Ташков про небажання «космокришнаїтів» воювати. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/06/26/7462559/> (Дата звернення: 30.05.2025)
9. Просяник Д. Попри вірування, став на захист України! Історія військового-кришнаїта Михайла, який у ЗСУ вже 27 років. URL: <https://surl.li/cocsjg> (Дата звернення: 30.05.2025)
10. Антошевський Т. Кришнаїт у пікселі: про віру і зброю, пацифізм і патріотизм, міжнародну реакцію на війну в Україні та як бути військовим-вегетаріанцем. URL: <https://surl.li/ugxdcq> (Дата звернення: 30.05.2025)
11. Оновлений плакат із загиблими воїнами та списки безвісти зниклих / Духовна матерія. Спільнота, присвячена духовному синтезу, усвідомленості та захисту дгарми. URL: <https://surl.li/cc/peayos> (Дата звернення: 30.05.2025)
12. Їжа життя: благодійна організація. URL: <https://surl.li/ualqkr> (Дата звернення: 30.05.2025)
13. Chakrabarty, Dipesh, & Majumdar, Rochona. Gandhi's Gita and Politics as Such, Modern Intellectual History: 2010. Vol. 7, No. 2, pp. 335–353.
14. Raghuramaraju, A. Modern Frames and Premodern Themes in Indian Philosophy: Border, Self, and the Other. Routledge India, 2017.
15. Bodak, V., & Baran, I. Church-State Relations During the Russo-Ukrainian War (2014–2024), East European Historical Bulletin: 2024. No. 31, pp. 170–185. DOI: 10.24919/2519-058X.31.306341
16. Kufayev, Igor. Russia-Ukraine Conflict, The Bhagavad Gita, Battle for Peace URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XWK7hURjDOA> (Last accessed: 30.05.2025)
17. Bordilovska, O. India's peace efforts: could it help to stop the war in Ukraine? URL: <https://surl.li/qkruem> (Last accessed: 30.05.2025)
18. Карпіцький М. Адепти «Харе Кришна» йдуть воювати за Україну: війна змінила кришнаїтів. URL: <https://postpravda.info/uk/pravda/zvity/adepti-hare-krishna-idut-voyuвати/> (Дата звернення: 30.05.2025)
19. Філь Ю.С., Карпіцький М.М. Захист вайшнавами ISKCON власної ідентичності в контексті дискусій про індуїзм / *Східний світ*. 2021. № 1. С. 102–117.
20. Філь Ю.С., Карпіцький М.М. ISKCON в Україні: відповіді на виклики Російсько-української війни / *Східний світ*. 2024. № 4. С.87–105.

REFERENCES

1. Matvieiev, V. O. (1999). Shistnadtsiat' sliv, 108 namysty nok... (Meditatsiia v suchasnomu krishnaizmi) [Sixteen Words, 108 Beads... (Meditation in Contemporary Krishnaism)]. *Liudyna i svit – Human Being and the World*, (2), 17–22. [in Ukrainian].

2. Matvieiev, V. O. (2001). Krishnait y v Ukraini [Krishnaites in Ukraine]. *Siveryanskyi litopys – The Siversky Chronicle*, (2), 94–101. [in Ukrainian].
3. Matvieiev, V. O. (2005). *Krishnaizm v Ukraini: Problemy kulturno-relihiinoho dialohu* [Krishnaism in Ukraine: Problems of Cultural and Religious Dialogue]. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
4. Bhaktivedanta Swami Prabhupada. (1986). *Bhagavad-gita As It Is* (pp. 648–649). Bhaktivedanta Book Trust. [in English].
5. Nastoiashcha, K., & Shamsutdynova-Lebedyuk, T. (2023). Research of processes of conflictization in modern Ukrainian studies discourse. *Almanac of Ukrainian Studies*, 32, 66–69. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2023.32.10> [in English].
6. Obushnyi, M. I. (Ed.). (2021). *Conflictization of the cultural and historical space of Ukraine in the conditions of modern threats: A monograph* (I. M. Grabovska, Responsible Ed.). Kyiv: Millennium. [in English].
7. Dukhovna materiia [Spiritual Matter]. (n.d.). Telegram channel & YouTube. Retrieved May 30, 2025, from <https://surl.la/tzun> [in Ukrainian].
8. Rudenko, Ye. (2024). “Yaka riznytsia, pid yakoiu hanchirkoiiu spivaty mantru?” Kryshnait-ofit-ser Mykhailo Tashkov pro nebazhannia “kosmokryshnaitiv” voiuvaty [“What difference does it make what rag you chant under?” Krishnaite-officer Mykhailo Tashkov on the unwillingness of “cosmo-krishnaites” to fight]. *Ukrainska pravda*. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/06/26/7462559/> [in Ukrainian].
9. Prosiannyk, D. (2025). *Popry viruvannia, stav na zakhyst Ukrainy! Istoriia viiskovoho-kryshnaita Mykhaila, yakii u ZSU vzhe 27 rokiv* [Despite Beliefs, He Defended Ukraine! The Story of Military Krishnaite Mykhailo, Who Has Served 27 Years in the Ukrainian Armed Forces]. Retrieved May 30, 2025, from <https://surl.li/coccgj> [in Ukrainian].
10. Antoshevskiy, T. (2025). *Kryshnait u pikseli: pro viru i zbroiu, patsyfizm i patriotyzm, mizhnarodnu reaktsiiu na viinu v Ukraini ta yak buty viiskovym-vehetariantsem* [Krishnaite in Uniform: On Faith and Arms, Pacifism and Patriotism, Global Reactions to the War in Ukraine, and Being a Military Vegetarian]. Retrieved May 30, 2025, from <https://surl.li/ugxdcq> [in Ukrainian].
11. Onovlenyi plakat iz zahyblimy voiam y ta spysky bezvisty znyklykh / Dukhovna materiia [Updated Poster with Fallen Soldiers and Lists of the Missing / Spiritual Matter]. (n.d.). Retrieved May 30, 2025, from <https://surli.cc/peayos> [in Ukrainian].
12. Izha zhyttia: blahodiina orhanizatsiia [Food for Life: Charitable Organization]. (n.d.). Retrieved May 30, 2025, from <https://surl.li/uallqr> [in Ukrainian].
13. Chakrabarty, D., & Majumdar, R. (2010). Gandhi’s Gita and politics as such. *Modern Intellectual History*, 7(2), 335–353. [in English].
14. Raghuramaraju, A. (2017). *Modern frames and premodern themes in Indian philosophy: Border, self, and the other*. Routledge India. [in English].
15. Bodak, V., & Baran, I. (2024). Church-state relations during the Russo-Ukrainian war (2014–2024). *East European Historical Bulletin*, (31), 170–185. <https://doi.org/10.24919/2519-058X.31.306341> [in English].
16. Kufayev, I. (2024). *Russia-Ukraine conflict, the Bhagavad Gita, battle for peace* [Video]. YouTube. Retrieved May 30, 2025, from <https://www.youtube.com/watch?v=XWK7hURjDOA> [in English].
17. Bordilovska, O. (2025). *India’s peace efforts: Could it help to stop the war in Ukraine?* Retrieved May 30, 2025, from <https://surl.li/qkruem> [in English].
18. Karpitskyi, M. (2025). *Adepty “Khare Kryshna” idut voiuvaty za Ukrainu: viina zminyla kryshnaitiv* [Hare Krishna Adepts Go to War for Ukraine: The War Has Changed the Krishnaites]. Retrieved May 30, 2025, from <https://postpravda.info/uk/pravda/zvity/adepti-hare-kryshna-idut-voyuvati/> [in Ukrainian].
19. Fil, Yu. S., & Karpitskyi, M. M. (2021). *Zakhyst vaishnavamy ISKCON vlasnoi identychnosti v konteksti dyskusii pro induizm* [ISKCON Vaishnavas’ Protection of Identity in the Context of Discussions on Hinduism]. *Skhidnyi svit – The World of the East*, (1), 102–117. [in Ukrainian].
20. Fil, Yu. S., & Karpitskyi, M. M. (2024). *ISKCON v Ukraini: Vidpovidi na vyklyky Rosiisko-ukrainskoi viiny* [ISKCON in Ukraine: Responses to the Challenges of the Russo-Ukrainian War]. *Skhidnyi svit – The World of the East*, (4), 87–105. [in Ukrainian].

Dobrodum Olga Viktorivna

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor at the Journalism and Advertising Department
State Trade and Economic University
19, Kyoto str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7651-4946

Matvieiev Vitalii Oleksiyovych

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Associate Professor at the Social-humanitarian
and Legal Disciplines Department
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine
7, Defenders of Kyiv str., Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9914-2233

WAR AND PEACE IN THE PERCEPTION OF UKRAINIAN KRISHNAITES

The relevance of the problem. The article is dedicated to the study of the perception of war and peace by representatives of the Krishna community in modern Ukraine. The authors analyze the philosophical and theological views of the Krishna community on the Russian-Ukrainian war, their attitude towards violence, pacifism, and the spiritual path in the context of social upheavals, the key principles of Vaishnavism, and their interpretation in the context of contemporary challenges. Special attention is given to the influence of geopolitical events and the socio-political situation on the religious consciousness of Krishna followers. The article provides examples of religious discourse used to understand war and the search for inner and outer peace. The article analyzes the reaction of Krishna communities to the war; their social initiatives, humanitarian activities, as well as the role of spiritual practices – meditation, prayer, collective chanting of God's names – in overcoming personal and collective crises. **The aim** is to investigate the perceptions of war and peace among members of the Krishna community. **The methods of the research** of the article consisted of problem-chronological, system-structural, and critical analysis of scientific sources, as well as conceptual-discursive, system-chronological, and problem-oriented approaches to the informational-communicative understanding of phenomena and events in social and political life. **The results of the research.** In the context of the war in Ukraine, some Krishna devotees' express solidarity with those who are suffering and support efforts to restore peace and justice, including through military force. A certain segment of Ukrainian Krishna devotees serves in the ranks of the Armed Forces of Ukraine and have even given their lives on the battlefields. In most cases, the Krishna devotees actively engage in charity, helping the victims of the war, and hold various events to spread spiritual values oriented towards peace, love, and tolerance. Therefore, the attitude of Ukrainian Krishna devotees towards the war is not unambiguous and reflects a striving for peace and spiritual development in various ways, although the main focus is on the spiritual perfection of those in Krishna consciousness.

Key words: human, ISKCON, Krishna, Krishna devotees, Russo-Ukrainian war.